

סולמו של יעקב אבינו

(הרצאה בכינוס "הלוחמים" ביום כ"ו שבט תש"ט על הנושא:
"יסודות הלאומיות שלנו".)

בגולה ידוע היה התפקיד של שבת-גוי. היהודים היו שומרי שבת והיו שוכרים לעבודות ביום השבת (כבוי אורות, הסקת תנורים וכו') איזה גוי, זה היה גוי של שבת. אנחנו כאן בעוונותינו הרבים הפכנו להיות כולנו לגויים של שבת ויש צורך ב"יהודי של שבת" שיכניס את השבת לחולין המתפסטים והולכים. תפקיד זה בתנועתנו הוטל כנראה עלי ואני מקבלו ברצון, ברצון אני מדליק את נרות השבת על שולחן תנועתנו. אמס בפתחה דברתי על שירה ופרוזה על המחתרת כשירה ועל המפלגה כפרוזה. אף השבת היא השירה שבחיים ואני רוצה להכניס את השירה גם לחיי החולין של המפלגה, בל תוצר תהום בין השירה לפרוזה בל יוצרו שני עולמות. בטיה לכבוד השבת שר ר' יהודה הלוי על שלטנה של השבת בכל ימי החול. הימים הראשונים עדין רוח השבת שרויה בהם, הימים הבאים - האדם עובד לכבוד השבת. וכך רוצה אני שתאומה וחזונה יטלטו גם בחיי החולין של התנועה. אינני רוצה בזה חלילה לזלזל בענייני חולין אלה. לפני דבר החבר רדי על בעיות ארגון. הכנוס צריך היה גם לסמך הרצאה מפי גרא על המסטר החברתי במדינת ישראל. חס וחלילה סאזלזל בלחם, עלינו לדאוג גם את דאגת הלחם ועלינו לדאוג שלא תהיה דאגת לחם במדינת ישראל ושיהיה לחם בכבוד כפי שהתבטא מיכאל וכפי שגם טבוע בחותמו של יאיר. אך תמיד עלינו לזכר שלא על הלחם לבדו יחיה האדם. ימעתי שרצו לראות בחלוקת ההרצאות ביני ובין גרא את החלוקה האידיאולוגית בין גרא "הקומוניסט" כביכול וביני "הפאסיסט". יתכן שהיה רצוי יותר שאני ארצה דוקא על בעיות המסטר החברתי וגרא על היסודות הלאומיים למען תשמעו ותדעו שאין השה נורא כל כך. עצם תפקידו של גרא באסיפה המכוננת לחייב אתנו ואותנו לתפוס עמדה לבעיות החיים הלאומיים ומכאן חייב הוא להגיד את דברו בבעיות אלה ואני אמשיך בתפקיד היהודי של שבת.

בקשר לויכוח האידיאולוגי המתנהל עכשו בשורותינו עיינתי מצע אשר חובר לפני שלטת רבעי שנה על ידי מועצה של שלשים איש. מישהו כאן הזכיר מועצה זו לגנאי. אני סבור שהמצע אשר חובר אז יכול עוד היום לסמך יסוד לדיוני הועידה. אז הוחלט להסאיר שתי נקודות שבמצע לפירוס ולפרוס לוועידה מעיף ירוח ישראל ומעיף היחס הקונקרטי להסתדרות העובדים. נדמה לי שאם הועידה תספול לראוי בשתי נקודות אלו יסאיר המצע כפי שחובר אז, אולם בעייני במצע עלה בדעתי להציע תקון חשוב בוועידה. במצע מדובר על שחרור לאומי חברתי. דומני כי כאן נקודת מוקד הגורמת לאי-הבנות רבות, אני אציע לוועידה להסיר מוקד זה מתחת לרגלנו. ישנה כאן ו' אחת אשר נתלים בה ומתנד-נדגם מי לכאן ומי לכאן. בוצר כעין נגוד בין בעיה לאומית ובין בעיה חברתית. נגוד אשר ו' החבור הזה בא לגשר בין המבוגדים. ו' מפסרת זו יותר משהיא מפסרת היא תוחמת. היא תוחמת, מקימה תהום. כל לוחם חרות ישראל המדבר על שחרור לאומי ואינו כולל בתוכו את השחרור החברתי - אינו יודע מלחמת חרות ישראל מהי, או אינו יודע שחרור לאומי מהו. אין חרות כלפי חוץ ללא חרות כלפי פנים. אך תורה זו אין אנו צריכים ללמד מעל דפי "קול העם" או "על המסמר", תורה זו אני לומד ממקורות ישראל, מתורת משה, מתורת הנביאים, ירמיהו הנביא דבר בימי הפצור על ירושלים על שחרור העבדים. הוא ידע והבין כי לא תתכן מלחמה על חרות העיר נגד אויבים מבחוץ כשמסטר עבדות שולט בפנים. ולא רק מדיניות פנים אני לומד מנביאי ישראל, אף מדיניות חוץ אני לומד מהם. גברת נכבדת אחת הקרובה לתנועה התקיפה אותי על שבאחד מסדורי הבחירות דברתי על הפלת המסטרים בארצות השכנות "מה זה מענין אותנו?" עניתי לה: דבר זה למדתי מפי עמוס ומפי ישעיהו ומפי ירמיהו. הם נבאו על האומות הגדולות והקטנות, הרחוקות והקרובות. הם ידעו והבינו

כי יש קשר בין המתרחש אצל העמים האחרים לבין תרבותה של הארץ. הם התקיימו גם ארצות שכנות על פסעיהן המוסרית, על משריהן התקדושים, והם היו פטריוטים עבריים גדולים, שמש כן אין אנו צריכים ללמוד תורת הצדק הסוציאלי ממי מרוב. אני לומדה מפני מה. אנו כולנו עמדנו במעמד זה סיני. עלינו להלחם ברגש ההתבטלות בפני אירופה. מה שיש בה באירופה מהטוב - משלנו הוא. שכתפיר הוא טוב. אפילו גיטה הוא גדול. אבל אין הם עולים על הנביאים אך ורק משום זה שהללו קדמו באלפי שנה, אין ההתקדמות בזמן אומרת גם התקדמות בתרבות ובמוסר. המדובר איננו כמובן במדע או בטכניקה. אנו מוכן לקבל משושים מתוצרת צ'כיה ומכל תוצרת אחרת, אך האם הם סיני נעשה במסך מסוים כך שבימי משה לא היו משושים? ודאי שאין להעתיק את התורה הסוציאליית שבתורה או נביאים כלשונם וככתבם. הרי דברה תורה בלשון בני אדם, בלשון בני אדם באותה תקופה. באותן המסיבות ובאותן התנאים הכלכליים והחברתיים. מספר העבודות היה או מספר הדכוי. לו נבאו נביאים בתקופת הקפיטליזם ודאי היו מנבאים נוד נצול עבודתו של אדם, ממש כפי שנבאו אז כנגד שעבוד גופו של אדם. ברדיצ'בסקי בטא את זה ככה: אנו בנינו ובני בנינו לאבותינו, אך אין אנחנו ארוכות שלהם. על כן אומר אני שאף אנו היינו במעמד הר סיני ומשם יתד ומשם פנה לכל אופיינו ולכל הסקפתנו. האמינו לי ורשאים אתם גם לא להאמין, אבל אני הייתי עם אברהם אבינו באותה שעה שהוא נתן את אלילי הכסף ואת אלילי הזהב של תרה אכיו. הייתי אז, ואף אתם, אם יהודים אתם ואם לוחמי חרות אתם הייתם עמו אז; ואם זכינו אנחנו להיות עמו אז, זכאי הוא להיות עמנו הינו. ותמיד עד סוף כל הדורות, עד סוף כל התורות. לא ארוכות אנחנו כי אם גוף חי, גוף דינמי גוף לוחם. מבני בניו של אברהם אבינו, אמר בדברי על טירת יאיה שכחתי להוסיף פרט מענין וכאן אזכירו: יאיר חוזה ומדניט טבהדפסת טיריה לוחט כל טבא נח. יש לכתוב רק טבא נע. טבא נח מיותר. כל דבר נח מיותר הוא. דק את הנע כדאי לציין, כדאי להדגיש. זו התכונה של התנועה הדינמית, תמיד נעה. בקורסים האידיאולוגיים הייתי מדבר על ההבדל היסודי בינינו לבין הציונות הציונית היא תנועה מאונסת. ורק מתוך הכרח להתפטר עם האינסטינקט הלאומי לא הפכה לטריטוריאליזם טמטי, אבל הרבה מהטריטוריאליזם הסתמי, הרבה מהאוגנדיזם עוד נשאר בה. וב"אבני יסוד" הסברנו בהרחבה את ההבדל הזה, בעקר עמדנו על רצוננו החיובי להיות עם חפשי במולדתו. לא מתוך הדחיפה מאחור, לא מאונס כי אם מרצון. והוא הדבר המחייב אותנו גם בהרצאתנו הלאומית, לא יהודים מאונס כי אם מרצון. בעולם המדע מתחולל עתה ויכוח מסביב לשיטה הביולוגית החדשה מיסודו של ליסנקו מברית המועצות. ענין הויכוח הוא זה: עד כה שררה הדעה שיטתן תכונות בחי העוברות במורסה ואינן נתונות לסוים שבוי. אנשי המדע בברית המועצות עשו נסיונות בצמחים והגיעו למסקנה שאין תכונות כאלה שאין לשנותן. הכל הוא פרו המסיבות. על ידי גידול במסיבות חדשות אפשר את תקופת מסוימת לשנות תכונות. אין לי מושג במדע הביולוגיה ולא אכניס את ראשי בוויכוח. אעיר רק אגב שבפרינציפ הרעיון הזה אף הוא רעיון עברי הוא בניגוד להסקפת העולם היוונית והמערב אירופית המסעבת את האדם לטבע. על האדם אמר מסורר תהילים: "ותחסדהו מעט מאלהים, כל ית תחת הגליו". האדם הוא מלך היקום האדם הוא אדון הטבע. אין האדם מסוגל לברוא יש מאין, אבל בעולם ה"יש" האדם יוצר חפשי הוא ואין גבול ליכולתו. רעיון זה של אדנות האדם היוצר רעיון עברי הוא. נסוב לעצם החיזוק הביולוגי. לפני שעה נעטנו הנסיונות רק בצמחים, אבל אין זה מונע את התפסחות האמת החדשה על כל חי; כלומר גם על האדם עצמו, כלומר ניתנת האפשרות לשנות תכונות אדם. והרי רבות, רבות מאוד הן תכונות האדם הראויות לשנוי. ומי מאתנו יכחיש שיטתן אף תכונות של עמנו הראויות לשנויים, ביחוד רבות מהתכונות אשר באמת באו אלינו במסיבות הגוללה הארורה ובהתאם מלא לטעם ליסנקו, גשטט סכוויים רביים שבמסיבות החדשות, בתנאים החדשים בארץ נצליח להפטר מתכונות אלה. אולם אם מישהו יבא ויסען. בשם השטה החלוטה, שאפשר בכלל לבטל את הטבע הלאומי וליצור יצור

סתמי, קוסמופוליטי בדומה ליצורים המתוארים בספורו האוטופי של הקסליי, נעמד ונגיד: אין אנו רוצים בכך. אנו רוצים לפתח אנו רוצים לתקן ולספר את חיינו, אבל אנו רוצים להסאר באלינו העברי הזה. אין אנו רוצים להכבל להר סיני, אנו בוחרים בו מרצוננו. סוף סוף ניתקו מליונים רבים מבני העם מהר סיני. אנו יודעים רק על אנוסי ספרד ועל מגורסי ספרד, אנו יודעים רק על הסמדת המזרחית היהודית מדוה טליטי בגרמניה, אבל רב הדם היהודי הזורם בעורקי עמי אירופה מכמה וכמה זורות ומאות שנים; וסוף סוף ניתנת היום האפשרות להתבולל במזרחה של אירופה. ובכל זאת אנחנו בוחרים מרצון להיות יהודים, כלומר להתקשר לשלטת ארוכה זו אשר אברהם אבינו הוא חוליתה הראשונה.

מיכאל אמר כאן היום יתנועתנו לא ידעה אף פעם להעריך את עצמה, בעצמנו לא ידענו מהי התחזית. זה נכון. היה רגש נחיתות וחסר הכרה עצמית. דבר זה נכון הוא לא רק כלפינו. הוא נכון כלפי העם כולו. אמנם היתה תקופה ארוכה בגלות בה האמין העם ב"אתה בחרתנו", אבל היתה זו אמונת התגוננות בפני העולם הנוצרי האדיר מסביב הגיטו על תריסו המוגפים. היתה זו אמונה מופשטת בלבד; כתגובה לאמונה זו באה תקופת הנחיתות כלפי כל מה שהוא גוי, התבסלות מוחלטת. רק הציונות נסתה להביא לכדי סיווי משקל ואמרה: ככל הגויים בית ישראל. לא רצו לחטא אחרים בהתעלות עליהם, לא רצו לחטא כלפי עצמם בהתבסלות ובסופו של דבר? בסופו של דבר חטאו כלפי העובדות. כי על כן עליונותנו על האחרים איננה אידיאה, זוהי עובדה. ארבעת אלפי שנה נוטאי תרבות אנחנו. ארבעת אלפי שנה. לדרגת התרבות של יוצרי התנ"ך לא הגיעה האנושות אף אלפי שנה לאחר כן. ואף כשהיננו יוצאים מתחום עצמנו, כשהיינו יוצאים אליהם, הרי אף הם עליונו מיד לצמדת. אף הם הוכחנו שלא רק בטח אנבואה ודת והמוסר דאסונים אנו. הוכחנו שבכל טיפה מסתחף החיים טובים ומוכשרים אנו. במדיניות ובכלכלה ובמדע ובאמנות והרי גם בחכמת הצבאיות, זה שנחשבה למוזופולין של עשו, אף בה הוכחנו כי לא נופלים אנחנו מהם. ובכן בכל, גם בדת וגם בהתערות גם בקדושה וגם בחולין, גם בחומר וגם ברוח, עליונותנו זו סבה ראשית היא לשנאתם לנו. מי שאינו יודע ללמד על עליונותנו זו מתוך אהבה לעם, ילמד אותה מתוך השנאה לעם מצד אחרים. אבל "אתה בחרתנו" זה איננו עוד אותו "אתה בחרתנו" שהאטינו בו אבותינו בגולה אמונה פאסיבית, אמונת התגוננות. כשאנו אומרים "אתה בחרתנו" הרי זה מחייב אותנו, הרי זה בראש וראשונה יענה. הרי זה שאור שבעיטת האומה. הרי זה כח מתסיס, הרי זה הדינמו שהורכב בקרבנו אז בימי אברהם ויחידים והוכפל והושלח בהר סיני, ושוב הוא מוסיף ומגבר ומתחדש מדי פעם בפעם בתנוחה חדשה ברעננות בוחות גוף ורוח.

ישנה אנשים בקרבנו אשר מעקמים את אפס כשאנו חוזר ומשתמש בסמלים לאומיים עתיקי ימים. ואני עושה זאת בכוונה לא כדי להקניט חלילה, אלא כדי לשוב ולהוכיח מה עמוקים הבארות שלנו ומה רעננים וזכים המים הניגרים מהם. סמל איננו דבר מת, סמל הוא כח עתיק שנתגסס והוא פועל וכוחו יפה עוד היום, ובעבודתנו בימים הבאים יהיה זה אחד שתפקידנו לחפר בארות בארות עמוקים אלה, לגלותם להפעילם. כשם שהארץ סאליה אנו שבים איננה ארץ סתם. איננה אוגנדה או בירוביזין כי אם ארץ אבות, כן התרבות אנו מחדסים אותה כאן איננה אסתרנסו, איננה עברית בגופה בלבד. אין אנו רוצים באוגנדה טריטוריאלי ואין אנו רוצים באוגנדה תרבותית. על כן נלוב ונחדש ערכים וסמלים כאשר חדשנו לטון, כאשר אנו מחדסים ארץ. אל תזלזלו בסמלים עתיקי ימים. הפעם לא אדבר על בית המקדש. הפעם אדבר בסמל אחר עתיק ממנו. סולמו של יעקב אבינו.

חלום מופלא חלם יעקב אבינו. סולם מוצב ארצה וראינו מגיע השמימה והנה מלאכי אלהים עולים ויורדים בו. חז"ל מוסיפים: ארצה זו במונח הארץ בהא הידיעה, ארץ ישראל, וסבורו של הסולם מעל לירושלים. הנה זהו הסמל אשר אני מציג לפניכם. עלינו להיאחז בסולם זה, עלינו לעלות בו. אין סולמו של ישראל מרחף באויר, בחלל ריק - הוא מוצב ארצה. הוא מוסרט בארץ וזהו התפקיד הראשון. לכבוש את הארץ הזו כדי שיעמוד בה הסולם עמידה מבוטחת. והסולם הגבוה הזה לא יוכל לעמד במדינת החלוקה. לא עומק בה, לא מרחב בה. לא יעמד בה הסולם. אנו זקוקים לחסמים גדולים בחביל העם הגדול הזה. להפעלת כל הכוחות היוצרים בעם הגדול הזה. לסולם הגבוה הזה אשר מלאכי אלהים עולים ויורדים בו דרוש חומר מוצק מתחת לרגליו. דרוש בשר ודם לאומי. ארץ זו זהו הבסיס החמרי, זהו הבשר והדם. כסאנחנו מדברים על הבטן ועל הגלבע אין אנו מתכוונים רק לנימה הרגשית המתעוררת בנו לשמע שמות אלה. בכל מרחבי הארץ הזו היינו לעם; את לחמה אכלנו, את צמרה לבטנו, את מימיה שתינו, את אוירה נשטנו. הם הפכו בנו לדם ורוח. "לב" בלחון העברית הברוכה והעמוקה הוא גם מושג הדק, גם מושג הרגש, גם מושג הבינה. הכל בלב הבשר ודמי הזה. וכן גם הארץ הזו לנו. "ארצה" פירושו היסוד החמרי של הארץ הזו, "ארצה" פירושו של הבשר והדם האנוסי, החמר האנוסי של הארץ הזו. אבל "ארצה" עוד יותר עמוק הוא, "ארצה" פירושו גם הסדר והמסדר שבארץ הזו, הטבע, הבחורן, העצמאות, הצדק החברתי - כל אלה מצטרפים למושג "ארצה" זה. עלינו להקים את הבסיס העמוק הזה לסולם אשר סבורו הוא בירושלים. אולם עלינו לזכר כי דם רגלי הסולם מוצבים ארצה. אין הבסיס החמרי והבשר ודמי מסדה לעצמו. בסולם הזה אנו מצויים לעלות. לאן? ראשו של הסולם בסמיים והסמים אין להם גבול. לעלום ולעלות, לספס בסולם האמת, בעולם המדע, בסולם הטוב ובסולם היפה, מעלה מעלה, קדימה, קדימה. זוהי הדיאלקטיקה של חלום יעקב עקמה לדיאלקטיקה של מרכס. מלאכים עולים ויורדים בסולם - נאמר בספור מופלא זה. עולים קודם ואתר כן יורדים. גם מלאכי אלהים חייבים קודם לעלות בסולם. לעלות מהארץ הזו, החמרית בשר ודםית, האנושית, ורק לאחר שעלו הם טוב יורדים אלינו, אל יעקב הנרדם אשר כל הארץ מקופלת מתחת לגופו, הרי לכם דיאלקטיקה. אין זאת כי אם גם מרכס זה גם הוא עמד עומד במעמד זה סיני, עמד עומד מתחת להר סיני.

אלה הם הטרטים של לאומיותנו, מהם אנו יונקים. מהם אנו חיים, לא כבארונות כי אם כבסולם. הרי אנו עולים בהם וגדלים ומתאדרים, אנו בני בניו של אברהם. נותץ הפסלים. ועל כן בבואנו היום להתוות קוים לתנועתנו הלוחמת נדע מאין אנו באים. נדע את הטרטים האלה ונדע את ראשו של הסולם הגבוה. ואם אמנם רוצים אנו להיות תנועת המהפכה העברית, זכר נזכר: כתבו באותיות אסר תכתבו; כתבו באותיות כחולות, כתבו באותיות זהב, כתבו באותיות אדומות, אך הכתוב בהן יהיה: תנועתנו היא תנועת שחרור לאומית. כזו היא היתה וכזו תהיה.

ד"ר ישראל לייב.